
SPOLNOST UNUTAR PROMIŠLJANJA O IDENTITETU KRŠĆANSKE OBITELJI

Moralnoteološke i pastoralno-katehetske odrednice na temelju projekta "Kršćanski identitet i kvaliteta bračnog i obiteljskog života"

Ivica Pažin, Suzana Vuletić, Đakovo

Sveučilište u Osijeku
Katolički bogoslovni fakultet Đakovo
e-mail: ivica.pazin@djkbf.hr

UDK: 176 , 173, 316.653
Izvorni znanstveni rad
Primljeno 12/2010.

Sažetak

Mladež je od uvijek bila zainteresirana za misterij svojega tjelesnog i spolnog odrastanja. U obiteljsko-crkvenim krugovima smatralo se nepriličnim govoriti o toj mladenačkoj znatizelji. U nedostatku vrijednosno ispravne poduke informacije o spolnosti mladi su stjecali od vršnjaka ili iz neprikladne publicistike, koja je veličala seksualnu privlačnost i s njom povezan užitak. Posljedice su sljedeće: spolnost je svedena na genitalnost; intenzivira se promiskuitet, popuštaju tradicionalne norme ponašanja i jača propagiranje autonomije i individualnih sloboda na štetu moralnog imuniteta.

Takva društveno-crkvena slika bila je povodom da se posvetimo socio-religioznoj analitičkoj obradi pitanja spolnog morala i njezinih katehetskih odrednica u kontekstu znanstvenoistraživačkog projekta "Kršćanski identitet i kvaliteta bračnog i obiteljskog života", čija je trideseta cjelina bila posvećena predbračnim spolnim odnosima. U njoj se nastoji pokazati kako je spolni moral u današnjem permisivnom društvu u stanovitoj mjeri individualiziran, oslobođen institucionalnih normi i sublimirajućih potiskivanja. Pritom je uveden supkulturalnom genitalizacijom i površnim pristupom spolnosti kroz depersonalizaciju ljubavi, iskorijenjene iz njezine bitne usmjerenosti na vrijednost čitave osobe.

Istraživanjem se ustvrdilo da se religiozna praksa doživljava kao teško spojiva s fenomenom mladenaštva koje sve više poštuje moral izbornog kršćanstva selektivnih kriterija. Raširenost odobravanja predbračnih spolnih odnosa mijerja se prema socio-demografskim indikatorima i uvelike ovisi o religioznom identitetu.

Da bi spolnost bila ispravno fenomenološko-antropološki utemeljena, treba biti promatrana kroz prizmu personalističke norme i integracijske ljubavi, te vrijednosno usmjerena obiteljskom podukom i moralno-katehetskim smjernicama spolnog odgoja.

Jedino u toj integraciji možemo očekivati formaciju autentičnoga kršćanskog obiteljskog identiteta.

Ključne riječi: *predbračni spolni odnosi, depersonalizacija spolnosti, hipergenitalizacija seksualnosti, obiteljski i crkveni odgoj, moralno-katehetsko-pastoralna usmjerenja obiteljske poduke.*

UVOD

Čini se da je nauk Crkve o spolnosti govor koji se danas razumije između insignija kulture šutnje, s jedne strane, te normativnoga oblika govora Crkve, s druge strane. Naime, često se stječe dojam da je upravo ovo područje, katehetski gledano, područje "ničije zemlje". Nekad skromni naputci unutar vjeronauka u školi ili kateheze u župi, uokvireni najprije u katekizamske spoznaje, ne očituju uvijek bogatstvo suvremene pedagogije spolnosti, odnosno seksualnosti, čiji bi se znanstveni rezultati mogli kvalitetnije integrirati u to područje djelovanja i rada Crkve. Istodobno, takav pristup ovom području života čovjeka često dovodi do nedostatne artikulacije samih mladih, ali i odraslih osoba, odnosno ne uči se o tome govoriti i razmišljati te se kritički ophoditi prema tom području ljudskog života. Izazov Crkvi, odnosno onima koji su angažirani u pastoralnom ili katehetskom djelovanju, predstavlja vrlo česta diferentnost između stvarnoga spolnog i seksualnog ponašanja mladih te crkvenih normi koje im u tom području pokušavaju pružiti shvaćanje spolnosti kroz prizmu "života u punini". Upravo zbog toga, unutar teorijskoga promišljanja službenih institucija Crkve te konkretnoga života vjernika, sve se više uviđaju poteškoće, zbunjujući stavovi i norme, koje, s jedne strane, nailaze na protivljenje, a s druge strane utječu i na ponašanje kršćana u pitanjima seksualne etike, koje često, najprije zbog "čvrstih" stavova i pogleda Crkve na pojedina pitanja spolnog morala, vodi i do otuđenja vjernika od crkvenoga načina razmišljanja.¹

Uz to valja napomenuti da se, medijski gledano, mladima kao i odraslim osobama pred oči kontinuirano stavljaju promišljanja te rezultati seksologije kao znanstvene discipline, koja sve svoje spoznaje temelji na načelima biologizma i medicine, odnosno na promišljanju područja čovjekova tijela i njegove tako percipirane

---

¹ Usp. Stefan Gärtner, *Sexualerziehung zwischen Lust und Frust. Ein Beitrag zum Dialog über eine Sexualpädagogik aus christlicher Verantwortung*, u: *Katechetische Blätter* (dalje u tekstu: KatBl) 125 (2000.) 6, 432-437.

i shvaćene seksualnosti. Svakako su mnoga takva promišljanja dobra i kvalitetna, no, unatoč tome, u kršćanskoj perspektivi shvaćanja spolnosti i seksualnosti, ona su nepotpuna.² Nažalost, zbog intenzivne medijske promocije samo takvih promišljanja i stavova, često se Crkvi oduzima kompetentnost govora i cjelovitog tumačenja spolnoga, odnosno seksualnog područja čovjekova života.

Potaknuti takvom situacijom, ovim radom pokušavamo interpretirati i analizirati rezultate istraživačkog projekta "Kršćanski identitet i kvaliteta bračnog i obiteljskog života"³, vezane uz stav o predbračnim odnosima, koji na određeni način sadržavaju u sebi i odnos prema spolnosti, ali istodobno pokazuju i odnos prema normama moralnih pristupa Crkve, tj. kršćanske percepcije spolnosti.

1. KVALIFIKACIJA SPOLNOSTI I PREDBRAČNIH ODNOSA U PERMISSIVNOM OZRAČJU SUVREMENE KULTURE

Dok se tema spolnosti s obzirom na društveni identitet mladih i obitelji predstavlja u različitim društvenim istraživanjima prilično značajnom komponentom, čini se da ona za očitovanje kršćanskog identiteta djeluje ili kao nedostatno protumačena i analizirana ili čak, u neku ruku porazna, ako je vrjednujemo kao jedno od odlučujućih obilježja takvoga identiteta. Naime, sljedbenici suvremenog društva, posebice mladi, u okviru ostvarenja vlastitog identiteta često pristupaju području spolnosti na način kako pristupaju i drugim područjima života.⁴

² Usp. Karol Wojtyła, *Liebe und Verantwortung. Eine ethische Studie*, München, 1979., 230.

³ Znanstvenoistraživački projekt (282 0000000-0780) provela je skupina profesora s KBF-a u Đakovu, Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, pod vodstvom prof. dr. Pere Aračića, od 2006. do 2009. godine.

⁴ Kao primjer navodimo rezultate studije "Sinus Sociovision – U27", koja je obuhvatila 2400 mladih u dobi između 14 i 27 godina, u izdanju Saveza Katoličke mladeži i Instituta Misereor iz Düsseldorfa i Aachena iz 2008. godine. Na temelju proučavanja različitih predstavljenih faktora i podataka studije te tumačenja obilježja identiteta mladih, dobiveno je nekoliko modela. Njihovi temeljni naglasci bili bi: (1) *tradicionalni mladi*: usmjerenje prema svijetu odraslih koje se ne shvaća kao dio mode ili trenda, nego izražava želju za prihvaćanjem mladih kroz preuzimanje načina života roditelja, odraslih i bliže okoline; (2) *građanski mladi*: živjeti za danas ne gubeći iz vida kasniji normalni, ali moderni život; (3) *mladi konzumerističkog i materijalističkog obilježja*: obilježava ih želja priključiti se svijetu "građanskih mladih" s ciljem aktualnog modernog životnog

Činjenica da u tom smislu mnogi sami sebi stvaraju vlastite norme vladanja, nije danas nikakva novost.⁵ Kad je riječ o spolnosti općenito te seksualnosti na poseban način, teži se privatizaciji afektivnih veza, bračnih zajednica i obitelji, pri čemu se uvelike prihvaća norma privatnosti kao temeljno obilježje razvoja vlastitih stavova prema tim područjima. Naravno, u tom smislu i kršćanski moral, kao i njegova temeljna načela zadobivaju karakter privatnosti.⁶ Posljedično, promišljajući o kršćanskom moralu najprije utemeljenom na percepciji kršćanske vjere, sve se više zamjećuje raskorak između konkretnoga spolnog morala i vjerske nedosljednosti. U tim okolnostima i kršćanska istina o braku gubi na vrijednosti institucionalnog identiteta pojavom različitih alternativnih oblika suživota.⁷ “Nije čak niti moderno biti u braku

---

stila, posjedovanja predmeta visoke kvalitete, ne izbjegavajući pritom želju za osnivanjem naravne i moderne obitelji; (4) *postmaterijalni mladi*: koji su dio “obrazovnog establishmenta” čije je temeljno uvjerenje kritika. U tom su smislu svjesni svojega vlastitog identiteta koji se očituje u „plivanju protiv društvenih modernih struja“, politički su i religiozni “radikali” koji imaju načelno nepovjerenje prema svemu što je površno i pod utjecajem ekonomije; (5) *mladi hedonističkoga usmjerenja*: ovdje je riječ o mladima koji se smatraju protagonistima društva zabave, supkulturalnom elitom onih koji su u stalnom neskladu s postojećim normama, na poseban način roditeljskoga i obiteljskoga života; (6) *mladi stalnoga performansa*: formalno se radi o mladima koji su visoko obrazovani, usmjereni prema svom cilju, svjesni su svojih poteza, pragmatičari koji se pripremaju preuzeti atraktivne i dobro plaćene poslove, istovremeno uživajući slobodu i slobodno vrijeme u potpunosti; (7) *mladi eksperimentalnoga obilježja*: radi se o mladima koji pripadaju istovremeno različitim mladenačkim scenama. S jedne strane su kreativni u smislu davanja novoga značenja poznatim stvarnostima: uče jezike, planiraju život, na stalnom su putu traženja, ali uvijek i samo kao pojedinci, bez obzira na trenutne pripadnosti pojedinačnim scenama. S druge strane su fascinirani nepoznatim, tajanstvenim te se kao pojedinci angažiraju protiv svega što smatraju čvrsto strukturiranim, poput institucija Crkve i slično. Usp. Carsten Wippermann - Marc Calmbach, *Wie ticken Jugendliche? Sinus-Milieustudie U27*, Düsseldorf-Aachen, 2008; Hans Hobelsberger, *Lebenswelten katholischer Jugendlicher: Die Sinus-Milieustudie U27*, u: KatBl 133 (2008.) 4., 291-300.

⁵ Usp. Franz Böckle, *Kirche und Sexualität. Möglichkeiten einer dynamischen Sexualethik*, Regensburg, 1968., 515.

⁶ Usp. Ivan Koprek, *Život o obitelji za godinu obitelji*, Zagreb, 1994., 15.

⁷ Matthias Petzold tako tvrdi da u današnjoj Njemačkoj postoji sedam oblika obiteljskoga života: *Naravna obitelj* (tradicionalni odnos majke-oca-djeteta); *obitelj kao normativni ideal* (samohrana majka ili otac s usmjerenošću na ideal naravne obitelji); *odnosi među parovima bez djece* (na temelju vlastite odluke ili na temelju nemogućnosti parovi su bez djece); *izvanbračni odnosi s djecom*, ali s normativnim idealom obitelji (suvremena obitelj u kojoj su oba roditelja zaposlena i imaju djecu); *postmoderni bračni odnos bez djece* (brak usmjeren na karijeru i intimno partnerstvo bez djece); *nebračno roditeljstvo* bez usmjerenosti prema idealnoj normi obitelji (misli se na zajednice koje žive zajedno s djecom);

i zasnovati obitelj.”⁸ Dok se, čini se, kao najprihvatljivija biblijska poruka prihvaća Pavlova izjava: “Bolje je biti bez brige, neoženjen i bez djece” (1 Kor 7, 32), mladež se pokazuje kao “generacija kojoj se ne žuri”⁹ osnovati bračnu i obiteljsku zajednicu, ali rado prisvaja ‘seksualne povlastice’ tih oblika života. Promjene koje se događaju u braku i obitelji, drže suvremeni stručnjaci, imaju svoje izvore u ‘dezintegraciji i dezorganizaciji društva’, koje se nužno odražavaju na brak i obitelj.¹⁰ U razdoblju postmoderne obitelj sve manje djeluje kao uporište zdravog razvitka čovjeka, a potom i samog društva. Takve, u glavnim crtama sročene, društvene okolnosti zasigurno ne pogoduju kršćanskom identitetu bračnog života.¹¹

Svih tih dekadencija svjesno je i crkveno učiteljstvo, kad navodi da se brak i obitelj uvelike iskrivljuju poligamijom, slobodnim ljubavima i rastavama.¹² “Budući da je bitna zadaća Crkve da naviješta i promiče vjeru koja je među ljudima našeg vremena uzburkana silnim društveno-kulturalnim promjenama, potrebno je ocrtati značajke sadašnjeg stanja te naznačiti njihov odraz na duhovni život i nove zadaće koje se postavljaju pred Crkvu.”¹³ Želeći “ocrtati značajke” sadašnjega poimanja spolnosti, posebno kroz prizmu predbračnih odnosa, u daljnjem tekstu nastojimo

---

*oženjeni, vjenčani parovi s djecom, ali bez normativnoga ideala (alternativno orijentirani roditelji koji su ipak vjenčani). Govoreći o ovim oblicima životnoga zajedništva, Petzold tvrdi da je od svih navedenih oblika, najmanji broj naravnih obitelji (odnos majka-otac-dijete). Usp. Matthias Petzold, *Familie heute*: www.br-online.de/jugend/izi/text/petzold.htm. (Stranica konzultirana 14. rujna 2010.)*

⁸ “Ispada, iako pomalo apsurdno, da u modernom društvu, još jedino homoseksualni parovi žude za brakom”. Karlo Koračević, *Novije promjene u življenju i shvaćanju braka i obitelji*, u: Bogoslovska smotra (dalje: BS) 69 (1999.) 2-3, 272.

⁹ Prije je cilj bio što prije ući u svijet odraslih, zakoračiti u brak, dok je danas trend što duže ostati slobodni samac (tzv. postadolescent) radi permanentnog obrazovanja, odgađanja temeljnih životnih odluka, sve težeg napuštanja obiteljskog doma, zbog nemogućnosti stambene neovisnosti, profesionalnih dužnosti, straha od vezivanja... Odrasli, pak, žele ostati mladi vječno, što dovodi do sve većeg društvenog infantilizma.

¹⁰ Alojzije Čondić, *Jesu li brak i obitelj zastarjele ustanove u hrvatskom društvu*, u: Služba Božja 50 (2010.) 3, 249.-272., ovdje: 251.

¹¹ “Obitelj je ozbiljno uzdrmana različitim čimbenicima oblikovanim u suvremenom svijetu: od ekonomskih, socioloških i psiholoških, do demografskih i političkih, koji imaju snažne negativne antiobiteljske konsekvence. Cjelokupno je političko i socioekonomsko okruženje destimulirajuće za sklapanje braka i podizanje obiteljske zajednice”. Tonči Matulić, *Metamorfoze kulture. Teološko prepoznavanje znakova vremena u ozračju znanstveno-tehničke civilizacije*, Zagreb, 2009., 443.

¹² Usp. Drugi vatikanski koncil, *Gaudium et Spes. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu*, (7. XII. 1965.), u: Dokumenti, Zagreb, ⁵1998., br. 47.

¹³ Sveti zbor za klerike, *Opći katehetski direktorij*, Zagreb, 1972., br. 1.

dotaknuti uzroke i okolnosti takvih stavova, pokušavajući imati u vidu da su “današnji problemi obitelji i braka prvenstveno moralne, odnosno vrijednosne naravi, a ne društvene i ekonomske”.¹⁴

1.2. *Hipergenitalizacija spolnosti*

Etika spolnosti, deformirana povijesnom hipotekom dualističke teologije koja je obezvrjeđivala tjelesnost,¹⁵ našla se u vremenu koje ju kao nijedno dosad nije tako uzdizalo na pijedestal vrhovnih hedonističkih vrednota tjelesne idolatrije. Ona je prošla svoj put od nekadašnje tabuističke represije prošlosti do liberalizacije koja se u našem vremenu predstavlja s jedne strane kao ‘oslobodajuća’ ostavština seksualne revolucije, a s druge ju se strane obilježava kao “komponentu demoralizacije suvremenog društva koja je etički osiromašila ljubav i spolnost”.¹⁶ U naslijeđe je ostavila “postojeći vrijednosni sustav zapadnoeuropskog pluralnog društva u kojem prevladava filozofija individualizma i konzumizma”,¹⁷ hedonizma i liberalizma, uz jak utjecaj permisivnog društva koje je srušilo sve tabue i ograničenja te koje je idoliziralo spolnost.

“Postupno je došlo do kvarenja ćudoređa pri čemu je jedan od najjasnijih znakova pretjerano isticanje seksa, a preko sredstava društvenog priopćavanja i predstavlja pokvarenost koja je prodrla u područje odgoja i kvari javno mnijenje.”¹⁸

¹⁴ Tonči Matulić, *Aktualni problemi braka i obitelji: etičko-socijalni vid*, u: Stjepan Baloban (ur.), *Hrvatska obitelj na prekretnici*, Zagreb, 2001., 190.

¹⁵ Dualističko shvaćanje čovjeka koje je radikalno podcjenivalo tijelo kroz filozofska shvaćanja: gnosticizma, stoicizma, maniheizma i neoplatonizma. Te su struje predstavljale spolnost kao nešto čovjeka nedostojno i grješno. Pretjeranim čistunstvom i puritanizmom, angelistički su veličali jedino djevičanstvo i čistoću kao ideal kršćanskog življenja. Tek su moralisti početkom 20. st. pronašli ravnotežu dopuštenosti traženja umjerenog užitka među supružnicima, naspram augustinovskog shvaćanja spolnog užitka kao zla što ga jedino opravdava prokreativna svrha.

¹⁶ Marin Srakić, *Mladi i spolnost*, u: BS 61 (1986.) 2., 310.

¹⁷ Ante Pavlović, *Pomaci i promjene u identifikaciji mladeži u novije vrijeme*, u: BS 68 (1998.) 1-2, 23.

¹⁸ Kongregacija za nauk vjere, *Persona humana. Izjava o nekim pitanjima seksualne etike* (dalje u tekstu: PH), (29. XII. 1975.), Zagreb, 1976., br. 1. Moralna dekadencija na spolnom planu predstavlja se kroz “kulturu lakog seksa”, propagirajući oslobođenje od tradicionalno-konzervativne slike nevinog stupanja u brak; zatim potiče potrebu služenja tijelom i svim njegovim zavodničkim atributima koje omogućuju mladom čovjeku pozitivniju percepciju vlastitog tijela u pubertetu; nadalje, smatra da predbračni odnosi stimuliraju mladež da bude zrelija i odgovornija; u tom se smislu i masturbacija shvaća redovitom pojavom koju čak i neki psiholozi potvrđuju kao dobru i normalnu

Često se mogu čuti i psihoanalitička opravdanja kako “kada se odobravaju predbračni odnosi, onda se time ne zastupa neki totalni liberalizam ili slobodna ljubav, nego se na njih gleda kao na šansu putem koje će jedan par ostvariti uspješan život”.¹⁹ Čak i iz moralističkih krugova stižu upozorenja kako “trebamo postati svjesni suvremenih preuveličavanja, brzopletosti i seksualne degeneracije našeg postpuritanskog vremena. Ne samo da postanemo svjesni veneričnih bolesti nego također i seksualnih neuroza koje proistječu iz spolne uzdržljivosti i sve učestalijih maničnih ekstremnih tendencija na tom području”.²⁰

U kontekstu postmodernog shvaćanja morala, stupanje u spolne odnose po sebi ne mora biti izražaj pune ljubavi. Ona se svodi na puko “provođenje u ljubavi”, putem spolnosti koja se dovodi na njezinu najnižu razinu, onu genitalnu (s *agape* na *eros*). U današnjem ambijentu panseksualističke kulture hedonističkog mentaliteta, tijelo i tjelesnost svedeni su na čistu materijalnost, usmjereni na užitak, lišeni dimenzije osobne stvarnosti. “Kao posljedica, seksualnost je instrumentalizirana, te sve više postaje sredstvo potvrđivanja vlastitog ‘ja’ i egoističnog zadovoljavanja želja i nagona. Tako se iskrivljuje i krivotvori izvorni sadržaj ljudske seksualnosti.”²¹ Umjesto da služi izgradnji osobe, spolnost se koristi za osobno otuđenje u kojem su se predbračni odnosi stihijski pretvorili u jedno *quasi* normalno ponašanje, a seks je postao provjera, žrtva ili dokaz ljubavi, odnosno seksualne usklađenosti, puka rasonoda, jer “tako svi rade”, ne želeći pritom bilo kakva ograničenja. U takvim okolnostima mladi čovjek buđenjem sjetilnosti doživljava religioznu praksu kao teško spojivu s fenomenom supkulture seksualiziranog svijeta u kojemu živi, te ljubav doživljava na razini površnog sviđanja umjesto osobne vrijednosti osobe.

---

u nedostatku partnera kao rješenje psiholoških napetosti. Uz to, seksualna se uzdržljivost počinje smatrati seksualnom fobijom, a predbračni spolni odnosi i brak na probu, i kao posljedica takvih vrijednosnih normi, sve su češći.

¹⁹ Usp. G. Barker - G. D. Timms, *Sexualität im gesellschaftlichen Kontext. Ergebnisse der Europäischen Wertstudie*, u: Zeitschrift für medizinische Ethik 39 (1993.) 3., 200-203.

²⁰ Bernhard Häring, *Rapporti sessuali prematrimoniali e morale*, Francavilla al mare, 1972., 13.

²¹ Ivan Pavao II., *Evangelium vitae. Enciklika o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života*, (25. III. 1995.), Zagreb, 1995., br. 23.

1.3. Površni pristup spolnosti kroz depersonalizaciju ljubavi

Uza svu ljepotu i vrijednost ljudske spolnosti, pri čemu je seksualna aktivnost tek pratnja ispunjavanju njezinih istinskih ciljeva i svrhe,²² često je spolnost obilježena snažnom radoznalošću, nedostatkom kontrole i željom za egoističkim užitkom, pri čemu na poseban način dolazi do izražaja samo tjelesna ljepota osobe, koja postaje i središte cijelog doživljaja. Upuštajući se u predbračne spolne odnose samo iz takvih razloga, mladi banaliziraju seksualnost i ljudsku osobnost. Seksualnost se tada ne shvaća kao integralni dio osobe, već kao nešto što se posjeduje, kao sredstvo za upotrebu s kojim se po svojoj volji raspolaže.²³ Na taj način banalizirajući seksualnost, šteti se razvoju osobe, njezinoj integraciji i usmjerenosti prema drugome te to biva opasnom podlogom kasnije bračne nevjernosti i nestabilnosti braka i obitelji.²⁴ "Spolni čin koji se ne doživljava u sklopu potpune predanosti i odane ljubavi, nalikuje na prvi pogled činu ljubavi, ali je zapravo toliko različit od njega."²⁵

Kada ljubav nije prožeta afirmacijom vrijednosti osobe, tada ona predstavlja dezintegriranu ljubav koja i nije ljubav, premda odgovarajuće reakcije ili doživljaji mogu imati u najvećoj mjeri ljubavni i erotski karakter.²⁶ Takva dehumanizirana spolnost često vodi do psihološke, emocionalne i duhovne frustriranosti i pobuđuje osjećaj iskorištenosti od strane partnera.²⁷ Etički se problem sastoji u kultiviranju spolnosti, a da se ne dogodi reduciranje osobe na utilitaristički predmet. Osoba ne može za drugu osobu biti samo sredstvo spolne ugone, shvaćene kroz sebični pristup "dobra samo za mene". Takvi hedonistički spolni odnosi za svoj jedini motiv imaju spolnu nasladu koja poslije koči ljudsku osobu za potpuno sebedarje i protive se dijaloškom karakteru seksualnosti, depersonalizirajući partnera na 'stvar' kojom se

---

²² Usp. Paul Quay, *Kršćansko shvaćanje spolnosti*, Zagreb, 2008., 15.

²³ U pozadini ovakvoga načina spolnog izričaja stoji naturalističko poimanje automatskog upravljanja seksualnim potrebama čije je jedino mjerilo, opravdano slobodnim hedonizmom, orgazam. S obzirom na takvo tumačenje i poimanje spolnosti valja naglasiti kako nije prihvatljiva teza da upravljanje biološkim instinktima ne treba imati nikakvo moralno pravilo. Usp. Hermann Ringeling, *Handbuch der christlichen Ethik*, II, Freiburg, 1978., 168.

²⁴ Usp. Petar Šolić, *Radost ljubavi. Studije i članci*, Split, 1994., 206.

²⁵ *Isto*, 164.

²⁶ Usp. Karol Wojtyła, *Ljubav i odgovornost*, Split, 2009., 120.

²⁷ Usp. Pavao Brajša, *Dehumanizirana bračna spolnost*, u: Glas Koncila, 29. 2. 2004.

postizaje seksualni užitak. "Ako je seksualna aktivnost uzrokom frustracija, ako se njome drugoga zlorabi, ako je nepoštena, zatvorena životu, opsesivna, egoistička i zatvorena vrijednostima, onda takvom aktivnošću čovjek zlorabi neprocjenjivi Božji dar koji mu je dao za njegovu kreativnost i integraciju, za ostvarivanje punine svoje osobnosti i osobnosti drugih."²⁸ Zato spolnost treba biti promatrana pod prizmom vrednote kojoj odgovaraju posebni ćudoredni zahtjevi. Jedino "spolnost koju ljubav usmjeruje, uzdiže i u sebe uključuje, poprima značaj prave ljudske vrednote".²⁹

1.4. Spoznaje iz prethodnih istraživanja o predbračnim odnosima

S obzirom na stav prema predbračnim spolnim odnosima, autori prethodnih istraživanja slažu se da seksualni moral mladeži umnogome odstupa od službenog učenja Crkve.

Još se u istraživanju provedenom 1972. godine navodi kako je 22,1% djevojaka i 48,9% mladića već u srednjoj školi imalo spolno iskustvo.³⁰ U istraživanju o spolnom ponašanju iz 1995. godine³¹ oko 70% mladih smatra predbračne odnose posve normalnim, a odnose prije braka opravdava i 56,4% građana opće populacije, te 82,9% studenata, kao i 73,4% srednjoškolaca.³² Na uzorku zaručnika na predbračnim tečajevima,³³ njih 20% potvrđuje da su imali spolne odnose prije osamnaeste godine, a sveukupno 81,6% ispitanika potvrđuje prakticiranje spolnih odnosa. Od proučavanja ostalih stavova o predbračnim odnosima zanimljivo je pogledati i ne/slaganje sa sljedećim tvrdnjama:

²⁸ Petar Šolić, *Moralni aspekt ljudske spolnosti*, Split, 2002., 16.

²⁹ Sveti zbor za katolički odgoj, *Odgovorne smjernice o ljudskoj ljubavi. Obrisii spolnog odgoja*, Zagreb, 1984., br.16. (Dalje Oslj).

³⁰ Pavle Trenc – Aleksandra Beluhan, *Ispitivanje stavova i aktivnosti u seksualnom životu srednjoškolske omladine u SRH*, u: Glasilo Instituta za zaštitu majke i djece 17 (1973.) 6, 269-314.

³¹ Usp. Gordan Črpić, *Religijske tendencije srednjoškolske omladine*, u: VĐSB 123 (1995.) 10, 471-495.

³² Usp. Pero Aračić, *Rasti u ljubavi. Priprava za brak i obitelj i pastoral zaručnika*, Zagreb, 2000., 26.

³³ Usp. Pero Aračić, *Teškoće u predženidbenom moralu*, u: BS 69 (1999.) 3-4, 65-82.

	Uopće se ne slažem %	Ne slažem se %	Ne znam %	Slažem se %	Potpuno se slažem %
U intimnosti treba strpljivo rasti	1,9	4,6	12,5	61,1	19,9
Nenormalno je očekivati hodanje nekoliko godina da nema spolnih odnosa	12,5	25,5	27,3	19,9	14,4
Predbračni spolni odnosi su nešto posve normalno	4,6	6,0	18,5	48,1	22,7
Spolne odnose nepotrebno je dijeliti na predbračne i bračne	4,6	10,6	27,8	42,1	13,9
Gotovo u svakoj vezi dolazi do predbračnih spolnih odnosa	3,7	5,6	23,6	49,1	17,6
Spolni odnosi prije braka su grijeh	20,4	27,8	33,3	11,6	6,0
Spolni odnosi prije braka donose također i nemir	12,0	19,0	53,7	9,3	5,1

Stavovi mladih prema predbračnim odnosima³⁴

Rezultati pokazuju da se pretežno 81% mladih izjašnjava kako u intimnosti treba strpljivo rasti, dok njih 70,8% istovremeno smatra i da su predbračni odnosi posve normalni, ne smatrajući ih grijehom, te je "nenormalno" očekivati dugogodišnje hodanje bez prakticiranja spolnih odnosa. Otprilike 65,8% ispitanika uopće i ne smatra spolne odnose prije braka neodgovornim, dok većina (56%) uopće ne diferencira podjelu spolnih odnosa na predbračne i bračne. Samo 30% vidi ostvarivanje punine odnosa isključivo u braku, a oko 40% smatra hodanje pripremom za mogući brak. Shvaćanje da su predbračni odnosi tobože normalni istodobno se

³⁴ Usp. Isti, *Rasti u ljubavi ...*, 27.

smanjuje s učestalošću odlaska na misu i pada ispod 50%, uz zabrinjavajući podatak da 64,6% populacije smatra kako je ipak moguće biti dobar katolik i bez slijeđenja crkvenih uputa spolnog morala.³⁵

Zanimljivi su i dobiveni rezultati s obzirom na eventualne rizike, nelagodu i nemire vezane uz prakticiranje spolnih odnosa, kojima se utvrđuje kako se čak 53,7% ispitanika izjašnjava kako ne zna odgovoriti na postavljeni upit, jer je mladež današnjice pod utjecajem zavodljivih pogleda i prijedloga koji im se stimulacijski nude od strane pornografskih tabloida, praveći od njih žrtve iskrivljene slike seksualnosti. Zauzvrat, oni i nisu svjesni posljedica koje iz ovih odnosa mogu proizaći, budući da izvor informacija o spolnosti dobivaju iz nekih alternativnih izvora (časopisi, filmovi, prijatelji) u kojima su roditelji tek na osmome mjestu, a nastavnici, svećenici i zdravstveni djelatnici na kraju rang liste.³⁶ Zato Crkva upozorava: "Putem svih mogućih kanala, (mladi) dolaze u kontakt s najrazličitijim informacijama, a nisu u stanju dovesti ih u red i stvoriti sintezu. Ustvari, još nemaju kritičku sposobnost razlikovati ono što je istinito i dobro od onog što to nije i ne raspolažu uvijek vjerskim i moralnim uporištem da zauzmu neovisno i ispravno stajalište prema vladajućem načinu mišljenja i običajima."³⁷

Prema *European Values Study (Evs 99)*³⁸ može se zaključiti da sve progresivnije raste broj mladih sklonih odobravanju usputnog seksa, promiskuiteta, prostitucije, slobodnih veza i braka na probu. Iz ovih rezultata proizlazi kako u Hrvatskoj još uvijek prevladava podjednak omjer onih koji prakticiranje predbračnih spolnih odnosa smatraju bitnim, odnosno nebitnim za katolički odgoj (oko 51% onih za koje je to jedna od oznaka kršćanskog odgoja; te oko 49% onih za koje to nije nužni element pripadnosti kršćanstvu),³⁹ te su istaknuli neprihvatanje konkretnijih, praktičnih elemenata religijskog identiteta, kao što je "suzdržavanje od spolnih odnosa

³⁵ Usp. Gordan Črpić – Stjepan Kušar – Ivan Rimac, *Neka obilježja situacije laika u našoj Crkvi*, u: BS 68 (1998.) 4, 53-67.

³⁶ Pavle Trenc – Aleksandra Beluhan, *Ispitivanje stavova...*, 269-314.

³⁷ Kongregacija za katolički odgoj, *Vjerska dimenzija odgoja u katoličkoj školi. Nacrt za razmišljanje i provjeravanje*, (7. IV. 1988.), Zagreb, 1989., br. 9.

³⁸ Josip Baloban (ur.), *U potrazi za identitetom. Komparativna studija vrednota: Hrvatska i Europa*, Zagreb, 2005., 312; 317; 314.

³⁹ Rezultati provedene ankete iz projekta *Aufbruch*. Pero Aračić – Gordan Črpić – Krunoslav Nikodem, *Postkomunistički horizonti, Obris sustava vrijednosti i religijskih orijentacija u deset postkomunističkih zemalja*, Đakovo, 2003., 287.

prije braka" (66,4%) uz vidljivu diskrepanciju između načelnog i praktičnog, što upućuje na subjektivizaciju religioznosti.

I novija su bioetička istraživanja⁴⁰ nastojala dobiti uvid u jednu od religioznih dimenzija, a to je: "što ljude čini religioznima". U navedenom istraživanju 74,6% ispitanika smatralo je da uzdržavanje od spolnih odnosa prije braka nije potrebno, dok je to kao vjerničku obvezu smatralo svega 25,4% ispitanika. Ovi rezultati se podudaraju s rezultatima mnogih istraživanja o "poštivanju" predbračne čistoće mladeži, te proizlazi da 25-30% sveukupne populacije poštuje crkvene odredbe o predbračnoj čistoći.⁴¹

No unatoč tomu, čini se da i u našem društvu sve više dominira vjera i religija kao nešto "nominalno", odnosno "deklarativno", što nema puno veze s praktičnim provođenjem smjernica Crkve o spolnosti.⁴² Istraživanja posljednjih godina pokazala su da su mladi principijelni kada se radi o javnom moralu (pitanje poštenja socijalnih struktura), a donekle su relativisti ili konformisti kad se radi o osobnom moralu, pogotovo kada je riječ o pitanjima spolnosti.⁴³ Ta tvrdnja će se pokušati potkrijepiti samo nekim rezultatima istraživačkog projekta *Kršćanski identitet i kvaliteta bračnog i obiteljskog života*.

---

⁴⁰ Rezultati empirijskog istraživanja o različitim aspektima bioetike pod vodstvom prof. dr. Ivana Cifrića, 2005. godine u sklopu projekta "Modernizacija i identitet hrvatskog društva" (130-1301180-0915).

⁴¹ Usp. Josip Grbac, *Raskorak između crkvenog seksualnog morala i ponašanja mladeži*, u: BS 68 (1998.) 1-2, 67.

⁴² S obzirom na navedeno, postoje i istraživanja koja pokazuju i drukčija iskustva, odnosno upućuju na odnos religijske socijalizacije i seksualnoga ponašanja roditelja i mladih. U istraživanju iz 1998. godine, Norbert Kluge upozorava na činjenicu da su djeca i mladi iz religijskoga miljea lošije pripremljeni na promjene koje nadolaze u pubertetu, nego što je to očito kod druge djece i mladih. Usp. Norbert Kluge, *Sexualverhalten Jugendlicher heute. Ergebnisse einer repräsentativen Jugend und Elternstudie über Verhalten und Einstellungen zur Sexualität*, Weinheim-München, 1998.

⁴³ Usp. Isti, *Etičke dvojbe hrvatskog društva. O važnosti odgoja za moralne vrijednosti*, Zagreb, 2009., 187-189. Ovdje upozoravamo i na jednu studiju iz njemačkoga govornog područja, objavljenu 1999. godine, koja je u okviru postavljenih pitanja i područja tema: seksualna demografija, seksualnost i partnerstvo, kontracepcija, aids i neželjena trudnoća, potvrdila sljedeće: 73% ispitanika su već imali iskustvo koitusa, a prva su seksualna iskustva visokim postotkom ostvarena u dobi od 16 godina. Unatoč tomu, mladi imaju visoke zahtjeve kvalitete kada su u pitanju njihova vlastita područja odnosa, nježnosti, trajnosti, povjerenja i ljubavi. Usp. Kerstin Plies - Bettina Nickel - Peter Schmidt, *Zwischen Lust und Frust. Jugendsexualität in den 90er Jahren. Ergebnisse einer repräsentativen Studie in Ost- und Westdeutschland*, Opladen, 1999.

2. REZULTATI PROJEKTA "KRŠĆANSKI IDENTITET I KVALITETA BRAČNOG I OBITELJSKOG ŽIVOTA"

2.1. Polazne hipoteze i cilj istraživanja

Prethodno provedena istraživanja spolnog morala navode na zaključak da mladi katolici samo parcijalno slijede moralni nauk i preporuke Katoličke crkve. Prema izraženom pritisku permisivnog društva, hipoteza Projekta je da stavovi današnje mladeži teže sve većem oslobođenju od bilo kakve normativnosti, posebno na ovom području.

Prvotni je cilj spomenutog istraživanja pokušati usmjeravati mlade da otkriju indikativnu vrijednost seksualnosti. Drugotni cilj je shvatiti stav roditelja, njihovu ulogu shvaćanja ispravnog odgoja potomstva u odgovornom upravljanju samima sobom prema unutrašnjim mjerilima savjesti i kriterijima pohvalnog moralnog djelovanja. Istraživanjem se također želi istaknuti uloga roditelja u usmjeravanju i odgoju svoje djece, te koliko im u tom zahtjevnom zadatku može pripomoći savjetodavnost Crkve.

2.2. Socio-demografski indikatori rezultata istraživanja

Istraživanja su pošla od cjeline kojoj je cilj bio proučiti pitanja spolnog morala kao jednog od preduvjeta za očitovanje religiozno odgoj(e)nog identiteta. Na pitanje: kakav je stav subjekta prema spolnim odnosima prije braka, ponudili smo nekoliko odgovora, kao što slijedi u tablici gdje donosimo odgovore u postotcima.

Rezultati pokazuju da je za današnju mladež prakticiranje prebračnih spolnih odnosa pretežno sasvim normalno ponašanje te ga odobrava oko 76,4% naših ispitanika. Ukoliko dobivene rezultate s istom formulacijom pitanja usporedimo s prethodnim istraživanjima,⁴⁴ u kojima je taj postotak nešto niži i iznosi 70,8%, ovi rezultati potvrđuju hipotezu o sve većoj permisivnosti i liberalnijim tendencijama suvremene mladeži. Pod društvenim i sub/kulturalnim utjecajem, mladi postaju nestrpljivi i radoznali da se što prije afirmiraju stjecanjem prvih spolnih iskustava. Tu hipotezu istraživanja potvrđuje pretežno 39% ispitanika.

---

⁴⁴ Usp. Pero Aračić, *Teškoće u pred-ženidbenom...*, 65-82.

	Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Ne znam, ne mogu procijeniti	Slažem se	U potpunosti se slažem
30. "Kakav je Vaš stav prema spolnim odnosima prije braka?"					
1. To je danas normalno	4,2	7,7	11,6	48,6	27,8
2. Predbračni spolni odnosi su poželjni radi stjecanja iskustva	13,7	26,5	20,8	26,8	12,2
3. Predbračne spolne odnose bih preporučio/la, ili prešutno odobrio/la vlastitom djetetu	13	21,1	25,8	29,2	10,9
4. Ne odobravam predbračne spolne odnose jer nisu u skladu s crkvenim učenjem	22,6	32,1	20,1	17,7	7,5
5. Ne odobravam predbračne spolne odnose jer su često uzrok neželjenim komplikacijama (spolne bolesti, neželjena trudnoća)	14,4	18,6	21,3	30,2	15,6

2.2.1. Prema socijalnim indikatorima spola i dobi

Prema socijalnom indikatoru spola zanimljiva je paralelna konstatacija s prethodnim istraživanjima. Naime, prethodna istraživanja upućuju na činjenicu da među onima kojima je

pretdhodno iskustvo na spolnom području poželjnije čine zapravo djevojke. Prema našem pak ispitivanju muškarci su oni (46,8%) koji su skloniji prihvaćati predbračne spolne odnose kao normalni način seksualnog ponašanja negoli su to žene (37%). Tu se pokazuje klasični patrijarhalni ili, blaže rečeno, tradicionalni model.

Stav prema predbračnim odnosima s obzirom na spol		Muško	Žensko
1	pretežno se ne slaže	16,1%	27,6%
2	ne zauzima jasan stav	37,1	35,4
3	pretežno se slaže	46,8	37,0

$$\chi^2=22,06; p<0.001$$

Ako se promatraju stavovi prema spolnim odnosima s obzirom na dob, zamjećuje se da mlađe generacije više odobravaju predbračne spolne odnose nego starije. Pokazuje se gotovo linearni rast slaganja s praksom predbračnih spolnih odnosa mlađih generacija, odnosno rast neslaganja s ovom praksom kako se kroči prema starijim generacijama.

Stavovi prema predbračnim spolnim odnosima i dob		Dob				
		do 35 %	36-45 %	46-55 %	56-65 %	više od 65 %
1	pretežno se ne slaže	10,3%	16,5	19,5	23,0	40,9
2	ne zauzima jasan stav	31,5	34,2	40,0	39,2	35,9
3	pretežno se slaže	58,1	49,4	40,5	37,8	23,2

$$\chi^2=93,77; p<0.001$$

Ispitanici su mišljenja kako mladi u Hrvatskoj prvi put stupaju u spolne odnose najčešće u dobi između 15. i 17. godine (40,4%); između 17. i 19. godine (23,55%). Zabrinjavajući su pokazatelji za maloljetnu populaciju, gdje su se 17,3% afirmativno izjasnili o stupanju u spolne odnose i prije petnaeste godine. Pritom se posebno ističe problem tjelesnog/spolnog dozrijevanja prije onog psihološkog/duhovnog. Spolnost u službi ljubavi mora pratiti korak s rastom svih sposobnosti i odgovornosti.

2.2.2. Podatci s obzirom na obrazovanje

Ispitanici s postignutom osnovnom školom evidentno više odbacuju praksu predbračnih odnosa od ispitanika nekog višeg stupnja obrazovanja. Tolerantnije gledaju na predbračne odnose oni koji su školovaniji i ekonomsko-društveno bolje stojeći, te koji žive u urbanim sredinama.

Ovakav stav može se pripisati već opisanim permisivno stimulirajućim čimbenicima sub/kulture koja svim mogućim medijima potiče veličanje tjelesnosti. Ako je ona izraženija u 'višim intelektualnim krugovima', onda su i njezini sljedbenici oni koji samo društveno pripadaju generaciji koja 'opravdano' odgađa službeno sklapanje braka i zasnivanje obitelji uz prisvajanje pojedinih njegovih povlastica. Što je veća naobrazba, veća je i permisivnost,⁴⁵ no ona "ne znači da većina ljudi odstupa u svom ponašanju od uhodanih normi. Ona znači samo da je za većinu normalno ponašati se sukladno vlastitoj interpretaciji norme. Možda bi zato bilo ispravnije više govoriti o subjektivizmu kao obilježju današnje mladeži u njezinom odnosu na crkveni nauk".⁴⁶

Predbračni spolni odnosi i postignuti stupanj obrazovanja		OŠ %	KV-VKV %	srednja %	VŠS-VSS %
1	pretežno se ne slaže	39,2	19,0	16,3	15,7
2	ne zauzima jasan stav	36,7	39,1	34,5	35,8
3	pretežno se slaže	24,1	41,8	49,3	48,5

$\chi^2=77,94$; $p<0.001$

2.2.3. Prema obiteljskom usmjerenju

Utjecaj obitelji od iznimne je važnosti za izgradnju sveopćeg, a napose kršćanskog identiteta. U njoj započinje izgrađivanje ljudske osobe. Njezina je temeljna zadaća odgajati primjerom svjedočanstva vlastitog življenja, ali ona ne smije postati ni odveć permisivna ni pretjerano autoritativna, te mora dopustiti adolescentu da se oslobodi infantilne navezanosti i otvori svijetu samostalnom

⁴⁵ Usp. Uwe Sielert - Karlheinz Valtl (ur.), *Sexualpädagogik lehren. Didaktische Grundlagen und Materialien für die Aus- und Fortbildung. Ein Handbuch*, Weinheim/Basel, 2000.

⁴⁶ Josip Grbac, *Raskorak između crkvenog seksualnog morala ...*, 71.

odgovornošću.⁴⁷ "Obitelj je prva i osnovna škola društvenosti. Sebedarje, zajedništvo i udioništvo koje se živi u obiteljskom domu, u radosnim i teškim trenucima, je najkonkretnija i najdjelotvornija pedagogija za djelatno i odgovorno uključivanje djece u okvir društva."⁴⁸

Unatoč važnosti i odgovornosti koja se polaže u obiteljski primjer, svjedoci smo da članovi obitelji provode sve manje vremena zajedno, međugeneracijska povezanost postaje sve labilnija i mladi ne uspijevaju pronaći zajednički jezik sa svojim roditeljima. Oni pak sužavaju svoju odgojnu ulogu, bilo vršeći pritisak na mlade da se prilagode njihovim standardima, bilo popuštajući i dopuštajući adolescentima da čine što žele. Mladi tada reagiraju još većim buntovništvom, prkosnim protestom ili stidljivim povlačenjem.

No, čini se da je to jedna strana priče. Druga strana se primjećuje u činjenici da je od šezdesetih godina prošloga stoljeća primjetan takav odgojni postupak roditelja prema djeci koji je načelno liberalniji, odnosno ne radi se više toliko o roditeljima koji bi odgajali djecu, nego o roditeljima koji pokušavaju stvoriti i sačuvati dobar odnos s djecom. U tom smislu rezultati različitih ispitivanja upućuju na odnos djece i mladih prema roditeljima, kao i obrnuto, koji bismo mogli nazvati fenomenom nestanka generacijskog konflikta. Model „pragmatične i mirne koegzistencije generacija“ čini se da je u nestajanju, a na njegovo mjesto nadolazi „model međugeneracijskih odnosa“. Takav model u sebi označava komunikacijsku strukturu između roditelja i mladih koja je nošena međusobnim poštovanjem i priznanjem. Roditelji prihvaćaju životni stil sinova i kćeri daleko više negoli je to bilo prije dvadesetak godina. Učinak, odnosno posljedica takvog prihvaćenog i priznatog "nesklada" između roditelja i djece vidljiva je u činjenici da se mladi više ne moraju "boriti" protiv roditelja i njihovih stavova, dapače, roditelji sve češće podupiru svoju djecu u distanciranju i ograničavanju od životnih stilova roditeljskih generacija. Čini se da je ovaj fenomen uvelike pridonio osjetno postojećem nestajanju obiteljskih generacijskih konflikata.⁴⁹ U okviru takvih razmišljanja pred nama se otvara još jedno područje koje smo željeli ispitati

⁴⁷ Usp. Valentina Mandarić, *Religiozni identitet zagrebačkih adolescenata*, Zagreb, 2000., 82-83.

⁴⁸ Milan Šimunović, *Obitelj u službi odgoja potpunog čovjeka*, u: Obitelji, postani ono što jesi! Radovi simpozija o Pubudnici pape Ivana Pavla II, *Familiaris Consortio – Obiteljska zajednica*, (Đakovo, 28-30. 11. 1983.), Đakovo, 1984., 90.

⁴⁹ Heinz Schröder, *Jugend und Modernisierung. Strukturwandel der Jugendphase und Jugendpassagen auf dem Weg zum Erwachsensein*, Weinheim, 1995., 67.

istraživanjem: pokušaj da se uvidi stav roditelja i njihova uloga u razvijanju ispravnog spolnog odgoja djece.

Značajan postotak roditelja (40,1%) predbračne bi spolne odnose preporučili ili prešutno odobrili vlastitom djetetu.⁵⁰ Možda je ovakav rezultat ipak plod poraznog uvjerenja i svijesti samih roditelja kako bi svako njihovo drugačije naučavanje ili usmjeravanje bilo u suprotnosti sa svim drugim presudnim poticajima okoline i prakticiranja većine. Ili se možda u pogledima spolnog odgoja roditelji sami smatraju nekompetentnima ili imaju određenu dozu stida i sablazni, tabua i nelagode, te odgoj prepuštaju nekim drugima institucijama, društvu ili djeci samoj, da pronađu što je za njih ispravno? Mnogi se danas pitaju treba li djecu i mlade odgajati “za uzdržljivost” ili ih “pustiti” da se prilagođuju duhu vremena.⁵¹ “Valja, nažalost ustvrditi da se, što se tiče vjerskog odgoja u obitelji, događa (ne)namjerna marginalizacija takva načina prenošenja vjere. Pri tome sigurno igraju ulogu vjerska nesigurnost i tako očita vjerska nerječitost roditelja i obitelji.”⁵²

Pokazatelji od 25,8% neodlučnih ispitanika jasno upućuju na pastoralni zadatak da treba sustavno raditi kako s mladima, tako i s njihovim roditeljima glede odgovornog odgoja za predbračni spolni moral. Neodlučnost, neupućenost i nejasnoće samih roditelja s obzirom na spolni odgoj, potvrđuje nam i formulacija dobivena korelacijom s katehetskog interesnog područja gdje ti isti roditelji (“koji bi prešutno odobrili upuštanje u predbračne odnose...”), istodobno smatraju da bi za dobar odgoj *ipak* trebalo primjereno i otvoreno s djetetom razgovarati o spolnosti (u pretežnom vidu važnosti slaganja 70,8% roditelja). Očito taj visoki postotak treba shvatiti kao pastoralno vapijući poziv da im se u toj njihovoj odgojnoj ulozi pomogne, i to ne samo u biološkim tumačenjima seksualnosti već i u onima spolno vrijednosnima.

---

⁵⁰ Roditelji su više zabrinuti radi djevojaka, zbog eventualnih posljedica trudnoće i svega onog društvenog stigmatiziranja koje ono sa sobom nosi.

⁵¹ Usp. Milan Šimunović, *Odgoj vjere u situaciji etičkog relativizma i pedagoškog pesimizma*, u: CuS 38 (2003.), 2., 179-207.

⁵² Ivica Pažin, *Vjeronauk u školi. Izabrane teme*, Đakovo, 2010., 19-20.

12. Što je od navedenoga važno za dobar odgoj djeteta u obitelji?	Uopće nije važno	Nije važno	Ne znam	Važno je	Jako je važno
13. Primjereno i otvoreno s djetetom razgovarati o spolnosti	2,3%	6,2	20,8	48,9	21,9
14. Pustiti dijete da se samo razvija	6,4	22,8	21,9	36,1	12,9
15. Ne nameutati djetetu svoje vjerske stavove	4,5	19,1	26,4	37,0	13,0
16. Poštivati želje djeteta	0,6	4,6	19,8	55,6	19,4

Iz tablice se zamjećuje da oni koji drže da je za dobar odgoj djeteta u obitelji važno razgovarati o spolnosti, češće smatraju da su predbračni spolni odnosi nešto normalno, da su poželjni te da bi ih preporučili svojoj djeci. U isto vrijeme oni koji češće izjavljuju da ne odobravaju predbračne spolne odnose, drže da nije poželjno o temi spolnosti govoriti s djecom, već im nude alternativne izvore informacija, puštajući ih da se sami razvijaju (12,9 + 36,1 = 49%), ne namećući im svoje vjerske stavove (37 + 13 = 50,0%), ili poštujući njihove želje (55,6 + 19,4 = 75%).

2.2.4. Faktorska analiza stava prema predbračnim odnosima

Da bismo utvrdili konačan stav prema predbračnim odnosima, ponudili smo pet pitanja:

	Component
Predbračne spolne odnose bi preporučili, ili prešutno odobrili vlastitom djetetu	-,842
Predbračni spolni odnosi su poželjni radi stjecanja iskustva	-,828
Ne odobravam predbračne spolne odnose jer nisu u skladu s crkvenim učenjem	-,818
Ne odobravam predbračne spolne odnose jer su uzrok neželjenim komplikacijama (razne spolne bolesti, neželjena trudnoća)	-,790
Kakav je Vaš stav prema spolnim odnosima prije braka? - To je danas normalno	-,752

Faktorskom analizom uz korištenje komponentne modela ekstrakcije faktora, provedenom na naznačenih pet varijabli dobivena je jednofaktorska struktura i protumačeno je 65%

varijanca navedenih pet varijabli. Budući da su dvije varijable bile negativno korelirane s faktorom, ponovljena je analiza s obrnutim vrijednostima na tim varijablama i kreirana je nova varijabla: *Prihvatanje predbračnih spolnih odnosa*. Nakon što smo uz pomoć faktorske analize ustvrdili da je riječ o jednodimenzionalnom konstrukt, konstruirali smo indeks⁵³ predbračnih spolnih odnosa. Riječ je o sumiranju varijabli ovih pet varijabli i izračunu prosječne vrijednosti. Indeks smo konstruirali tako da ima tri stupnja: 1- oni koji se pretežno ne slažu s praksom predbračnih spolnih odnosa na svih 5 varijabli; 2 – oni koji ne zauzimaju jasan stav o tom pitanju, slažu se i ne slažu, odnosno niti se slažu niti se ne slažu; 3 – oni koji se pretežno slažu s praksom predbračnih spolnih odnosa na svih 5 promatranih varijabli.

Indeks predbračnih spolnih odnosa.	Frequency	Percent	Cumulative Percent
1 pretežno se ne slaže	247	22,5	22,5
2 ne zauzima jasan stav	397	36,2	58,7
3 pretežno se slaže	453	41,3	100,0

Kao što je razvidno iz tablice, za najveći postotak ispitanika predbračni su odnosi gotovo normalna stvar i ako se tomu pridodaju i oni koji o tom nemaju stava, dolazimo do brojke od 77,7% onih koji u predbračnim odnosima ne vide egzistencijalnih poteškoća, a kamoli religioznih.

Spolnost treba biti promatrana pod prizmom vrednote kojoj odgovaraju posebni ćudoredni zahtjevi. Jedino "spolnost koju ljubav usmjeruje, uzdiže i u sebe uključuje, poprma značaj prave ljudske vrednote".⁵⁴ A to je očit zadatak za moralna i katehetska vrijednosna usmjerenja povjerena obiteljskoj poduci i pastoralnim smjernicama.

3. MORALNO-KATEHETSKE PROSUDBE REZULTATA

Prikazani i analizirani podatci jasno pokazuju da je religioznost mladeži u velikoj mjeri uvjetovana prilikama u kojima adolescent

⁵³ Konstrukcija ovakvih indeksa omogućuje nam da generaliziramo rezultate i relativno pregledno dobijemo zor o tome što se s određenom pojavom događa. Za navedenu analizu navedenih konstrukata, zahvalnost dugujemo dr. sc. Gordanu Črpiću.

⁵⁴ Sveti zbor za katolički odgoj, *Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi. Obris i spolnog odgoja*, Zagreb, 1984., br. 16. (Dalje *OSL*).

živi, a otkrivaju nam i druge spoznaje o psihološkim osobinama te važne elemente života i razvoja mladih. No, postoji i odvažan broj mladih kojima je važan i obiteljski odgoj, kultura i tradicija. Od velike je važnosti hoće li adolescent moći u tim prilikama učiniti iskorak iz sociološke religioznosti u osobnu, pounutrašnjenu vjeru prožetu moralnim ponašanjem. Svijet u kojemu današnji mladi čovjek živi, čini se, neće mu biti od velike pomoći.

Crkvi se, međutim, pokušava osporiti kompetencija za pitanja ljubavi. Njezin se nauk prikazuje kao neskladan duhu vremena i protivan tjelesnom zadovoljstvu te povezan s grijehom. Niječe se religiozna dimenzija seksualnosti te se tvrdi da je ona čisto antropološka stvarnost koja je povjerena čovjeku i njegovu slobodnu raspolaganju. U takvom društvenom miljeu mladi nemaju čvrstih uporišnih i orijentacijskih točaka za ispravno nasljedovanje, te su stoga i sami podložni određenju moralno-vjerske involucije koja ih dovodi do čudoredne praznine i krize tradicionalnog morala.⁵⁵

3.1. *Katehetski govor Crkve o moralnim normama*

Svako ljudsko ponašanje ima svoju moralnu dimenziju, a spolno ponašanje nije nikakva iznimka. Zaobiđe li se moralna dimenzija ljudske spolnosti, upada se u opasnost dezintegracije i dehumanizacije. Puka biološka ili sociološka-statistička kontrola nedovoljni su mehanizmi u nastojanju oko usmjeravanja ljudskog spolnog ponašanja.⁵⁶ Kao i sve druge norme, tako i one iz područja spolnoga, odnosno seksualnoga života, moraju u vlastitoj životnoj stvarnosti biti shvaćene kao razumne i kao pomoć u životu. Norme koje prema vlastitoj životnoj stvarnosti djeluju "otuđeno", vrlo se teško mogu prihvatiti kao jedino postojeće.⁵⁷

Ono za čim teži katehetsko suvremeno promišljanje, u želji i na antropološki način pristupiti tumačenju i boljem shvaćanju normi, najprije kroz prizmu seksualnog života čovjeka, jest pokušaj tumačenja da ne postoje zapravo isključivo kršćanske etičke norme. I kršćanin nalazi – s obzirom na svoje čudoredno djelovanje – samo one norme u kojima on reflektira već predočene etičke pretpostavke, kritički ih preispituje i postavlja ih u pitanje s obzirom na svoju osobnu vjeru.⁵⁸

⁵⁵ Usp. Ivan Fuček, *Kako mlade uvjeriti u vjersko-moralne vrijednosti*, u: J. Jelenić (ur.), *Mladi u postmodernom, Kamo ide mladi naraštaj?*, Zagreb, 2002., 127-128.

⁵⁶ Usp. Velimir Valjan, *Moral spolnosti ...*, 113.

⁵⁷ Usp. Erich Feifel, *Religiöse Erziehung im Umbruch*, München, 1995., 24-27.

⁵⁸ Usp. Günther Biemer, *Theologische Grundlagen der Jugendpastoral*, u: *Diakonia* 12 (1981) 3., 293-310.

Etička relevantnost vjerskog horizonta pokazuje se pritom u tri elementa:

1. Moralne pretpostavke su kritizirane gdje one vode prema nečovječnosti i besmislenom ponašanju.

2. Vjera stimulira angažman predanosti u slobodi i ljubavi koje su omogućene i ostvaruju se *iz vjere* i *po vjeri*.

3. Vjera integrira ljudsko djelovanje u smislu potpunog osmišljavanja života, motivirajući za život *iz vjere*.

Iz svega je jasno da ovakvo antropološko promišljanje moralne teologije povlači konzekvence za ćudoredni odgoj. Ne radi se o jednostavnom posredovanju neupitnih vrijednosnih normi, nego se radi o diskusiji – pomnom razmatranju normi u kojem sudjeluju i od kojeg su “ovisni” i sami mladi.⁵⁹

3.2. *Novo promišljanje o katehetskom mjestu obitelji*

3.2.1. Idealizira li obiteljska kateheza suvremenu obitelj?

Danas je u evangelizacijsko-katehetskom smislu očito da je postojeća kriza naviještanja vjere unutar obitelji duboko povezana s odrednicama krize drugih područja: socioloških i religijsko-psiholoških.

Govoreći vrlo usko o obiteljskoj katehezi, mogli bismo ustvrditi da se prvi uzrok u procesu naviještanja vjere obitelji i unutar same obitelji nalazi najprije u idealiziranju obiteljske kateheze. Katehetske slike obitelji vrlo često imaju tek male sličnosti i poveznice sa stvarno postojećom obitelji.⁶⁰ To znači da su obitelji koje bi odgovarale aktualnoj idealnoj katehetskoj slici obitelji iznimno rijetke.

Unatoč tome što je obiteljska kateheza u povijesti bilježila velike uspjehe, aktualne frustracije kroz prizmu obiteljske kateheze valja shvatiti i kao istinsku šansu koja nam daje pravo, ali nas i obvezuje, iznova pronaći visoki potencijal vjerskoga života unutar obitelji, a s time se prihvatiti i zadaće obiteljske

⁵⁹ Katkad se čini da službeni crkveni krugovi, kojima je često stalo samo do organske cjelovitosti vjere, žive vjeru mladih prosuđuju samo prema načelu objektivnog uzorka ispravne i cjelovite vjere, a ne prema elementima koji su značajni za osmišljenje identiteta i tiču se konkretnog života.

⁶⁰ Usp. Ernst Werner, *Familienkatechese – Gemeindegemeinschaft: Wer braucht wen?*, u: Albert Biesinger - Herbert Bendel (ur.), *Gottesbeziehung in der Familie. Familienkatechetische Orientierungen von der Kindertaufe bis ins Jugendalter*, Ostfildern, 2000., 154-165.

kateheze. Prioritetni zadatak s obzirom na to je svakako jasnoća slike suvremene obitelji i eventualnih opasnosti u postavljanju prezahtjevnih zadaća obiteljskih aktera, kao i praćenje obitelji koje će na temelju bogatstva kršćanske vjere, podržavati obiteljska traženja i njihov put u vjeri. Takvo praćenje, kroz prizmu znanja o kompleksnosti i konfliktnosti obiteljske komunikacije, u obiteljskoj je katehezi rudimentarno razvijeno, isto kao što je nedostatno oblikovana komunikativna kompetencija katehetski angažiranih u ovom području.⁶¹ Zadaća je Crkve, najprije kroz prizmu obiteljske kateheze, te i takve potencijale tražiti i otkrivati, kako bi upravo kateheza bila shvaćena kao "nositeljica nade" novoga života unutar obitelji.

3.2.2. Soteriološki karakter obiteljske kateheze

Današnja katehetska promišljanja, na poseban način kroz prizmu obiteljske kateheze, bivaju svjesna činjenice da obitelj, kao subjekt navještaja vjere, koja je onda i temeljna opcija za daljnje normativno ponašanje članova obitelji (posebno mladih), može pridonijeti procesu navještaja vjere na temelju unutarnje vlastite komunikacijske i interakcijske strukture. Svaki oblik komunikacije vjere u obitelji odraz je općih komunikacijskih procesa obitelji i na njima se mora graditi. Na temelju takvoga shvaćanja navještaja vjere, što je očito i u analizi pojedinih faktora unutar projekta, vjerski relevantni procesi u obitelji najčešće nisu rezultat apstraktnih koncepata vjere. Zahtjevi kršćanske vjere često su irelevantni za obiteljsko usmjerenje, upravo zbog nepostojanja dodirnih točaka, susreta kršćanske vjere općenito i stvarnih obiteljskih prilika. Tamo gdje kršćanska vjera ne nudi jasne odgovore, javlja se opasnost da postane u potpunosti irelevantna. Pojedina područja analize dobivenih podataka projekta nužno vode prema takvim zapažanjima.

Nadalje, izgradnja kršćanskoga identiteta unutar obitelji mora se temeljiti na dubokoj duhovnoj povezanosti i odnosima između

⁶¹ Tko želi odgajati za vrijednosti, taj mora biti svjestan da nije dovoljno samo znanje o vrijednostima. Odgoj bi trebao biti proces formiranja čovjeka kao ljudskog bića u svim njegovim kvalitetama, tako i onim etičko-moralnim, kako bi uspio zahvatiti integralnost i totalitet čitave osobe. Odgoj treba voditi ka humanizaciji i usvajanju onih vrednota koje uistinu obogaćuju i usmjeruju ljudski život. Odgoj nije svemoćan, ali je njegova uloga golema. "Odgoj ne stvara čovjeka, ali mu pomaže da to postane." Mnogo je lakše pravilno odgajati nego preodgajati! Pred Crkvom se u tom smislu otvaraju prostranstva rada s mladima, u razvijanju njihovih sposobnosti odnosa i traženja vlastitog identiteta.

roditelja i djece, odnosno mladih. Ta duhovna povezanost stavlja pred katehetska promišljanja zadaću preispitivanja svjedočanstva kršćanske vjere kao elementarnog čina naviještanja vjere. U tom smislu biva jasno da, s obzirom na stvaranje i odgoj kršćanskoga identiteta, odnosi (na različitim razinama) idu "ruku pod ruku" sa svjedočanstvom života u vjeri.⁶²

Kako je obitelj "kućna Crkva", kršćanska se vjera unutar nje shvaća i kao stalni životni proces koji bi trebao biti shvaćen kroz prizmu soteriološke dimenzije kršćanske ponude. To drugim riječima znači da tek ondje gdje kršćanska vjera, odnosno njezini sadržaji, pokazuju putove osmišljenoga života u vjeri, koji je nošen otajstvom otkupljenja, soteriološka relevantnost katehetskoga djelovanja unutar obitelji može biti vidljiva i "dotaknuta" kroz prizmu prihvaćanja zahtjevnosti vjere.

3.3. *Završna promišljanja o odnosu religije i seksualnosti iz katehetske perspektive*

Za školski vjeronauk, kao dio katehetskih nastojanja Crkve, otvara se prostor i mogućnost potaknuti razmišljanja, senzibilizirati stavove o seksualnosti i vrijednosti spolnosti i iznad granica strogo biološkog i medicinskog tumačenja ove stvarnosti.

U perspektivi katehetske budućnosti bit će potrebno razvijati na poseban način misao o inkarnacijskom shvaćanju teološke tradicije, s jedne strane, i ophođenja prema tjelesnosti, s druge strane, na poseban način kroz prizmu kreposti čistoće, kako bi se išlo nadilaženju paradigme koja još uvijek postoji u izrazu: religija i seksualnost su stari neprijatelji.⁶³

Pedagogija spolnog odgoja, u tom smislu, treba biti postupna i stupnjevita, prilagođena dobi i mogućnosti shvaćanja odgajnika! Da bi to ostvarila, "djecu i mladež treba potpomagati uzevši u obzir napredak psihologije, pedagogije i didaktike, da skladno razvijaju svoje fizičke, moralne i intelektualne sposobnosti, kako bi postepeno postigli savršeni osjećaj odgovornosti da svoj život neprestanim naporom pravilno usavršavaju. Prema dobi neka im se daje pozitivan i pametan seksualni odgoj".⁶⁴ Tako se spolni

---

⁶² Usp. Emilio Alberich, *Crkvena kateheza. Rasprava o fundamentalnoj katehatici*, Zagreb, 1999., 161.

⁶³ Usp. Regina Ammicht Quinn, *Körper-Religion-Sexualität. Theologische Reflexionen zur Ethik der Geschlechter*, Mainz, 1999., 257.

⁶⁴ GE, 1.

odgoj u školi ne bi trebao svoditi samo na informativni sadržaj, već formativnu spoznaju, podupirući potpuni psiho-seksualni razvoj adolescenta.⁶⁵

Osim konkretnoga područja škole gdje se tematizira spolnost i seksualnost u okviru vjeronauka, katehetska promišljanja Crkve moraju biti intenzivnije oblikovana i u radu s mladima u okviru cjelovitog pastoralala. Naime, vrlo često se u radu pojedinih pastoralnih djelatnika, kroz prizmu ophođenja prema spolnosti i seksualnosti kao temi, pristupa na principu pedagogije "čuvanja". Takva pedagogija u sebi uključuje temeljnu opciju negativnoga sagledavanja društvenih uvjeta prema seksualnom odgoju. Takva negativistička slika društva, a bez ponude alternativnoga oblika u tumačenju i poučavanju o spolnosti općenito, te seksualnosti na poseban način, ne može u budućnosti donijeti veliki uspjeh. Mladi koji žive u takvom društvu, teško se priklanjaju takvim očekivanjima Crkve.

Katehetski gledano, čini se da je prijeko potrebno stvoriti takav alternativni model koji će u pravilu biti povezan s normativnim

⁶⁵ Dok je u teoriji rašireno uvjerenje da je spolni odgoj potreban, u praksi ostaju i dalje značajne nesigurnosti i razilaženja glede osoba i ustanova koje bi trebale preuzeti odgovornost odgoja, kao i glede sadržaja ili pak načina kako pružiti taj odgoj. Takvo stanje stvorilo je nejasnoće kod roditelja i odgojitelja. Nije im jasno o čemu treba govoriti, a o čemu šutjeti; gdje započinje distinkcija između informacije i formacije; treba li zagovarati određeni moral u spolnom odgoju i koji; treba li spolnost još uvijek skrivati ili je potpuno liberalizirati? Ta upitnost potvrdila je i prije izraženo mišljenje da će zbog društveno-ekonomske situacije i nedovoljno izgrađenog kršćanskog identiteta roditelja, te zbog uvedenog školskog vjeronauka, biti očekivan porast svijesti i prakse delegiranja kršćanskog odgoja, a time i prenošenja vrednota na sekundarne odgojne ustanove. U tijeku tih nedoumica spolni je odgoj postao predmetom suvišnih i štetnih ideoloških sučeljavanja, osobito pod vidom njegovih vrijednosnih sadržaja. Liberalno-relativističko-laičko shvaćanje spolnog odgoja ide za tim da se daje neutralna informacija seksualnog ponašanja, naglašava se pitanje izbora i opredjeljenja, a ne promocija javnog morala i društvene odgovornosti. Ovakvo uvjerenje je vrlo permisivno te postaje imperativom da se pronađe odgovarajući način kako pristupiti mladom čovjeku da se u njemu probudi svijest o vlastitoj odgovornosti za ispravan i vrijednosno utemeljen spolni odgoj. Zadaća je odgoja da pruži spoznaju i ucijepi poštivanje moralnih propisa, što je nužno i dragocjeno jamstvo odgovornog osobnog rasta u ljudskoj spolnosti. Zbog toga se Crkva odlučno protivi određenom obliku spolnog obavještenja koje se ne brine za moralna načela. U Hrvatskoj je uvođenje seksualne edukacije popraćeno burnim raspravama i velikim misaonim razilaženjima liberalne struje (*Memoaids* programi) i personalističke struje (*teen star*). O svemu više vidi u: Luka Tomašević, Filozofsko-teološki pogled na ljudsku spolnost i spolni odgoj, u: Služba Božja 49 (2009.) 1., 55; Kristina Pavlović, Program cjelovitog spolnog odgoja 'Teen STAR', u: VĐSB 132 (2004.) 12, 927-930.

odgojnim stilom, ali će seksualno etička promišljanja i naputke Crkve više stavljati u odnos prema priopćenju vrijednosti općenito. Situacija u kojoj mladi žive ne bi smjela biti sagledavana kroz prizmu deficita takve situacije, koliko zapravo, kao kairolška šansa djelovanja Crkve.⁶⁶ Promjena, u tom kontekstu, od morala zapovijedi prema moralu pluralizma vrednota, u okviru kojega će se favorizirati model komunikacije vrijednosti, a ne zapovijedi, čini se kao potreba vremena u kojemu živimo. Cilj takvoga morala, jest: mlade, na temelju osobne spolne etike, pripremiti i učiniti kompetentnima s obzirom na otvoreni proces traženja i pronalaženja njihova vlastita identiteta, posebno onoga seksualnog.

Kršćanski životni model bit će stalni vjerodostojni pokazatelj uspjeha takvog egzistencijalnog traženja. Takva osobna i svjedočka ponuda pastoralnih i katehetskih djelatnika sjeme je zrele i odgovorne pedagogije seksualnosti i spolnosti.

ZAKLJUČAK

“Zadaća je teologije otkriti indikativnu vrijednost seksualnosti i rasvijetliti hod kako bi se ljudska seksualnost transformirala ne u destruktivnu i otuđiteljsku moć, nego našla djelotvoran način autentičnog oslobođenja.”⁶⁷ Za to je potrebno utemeljiti ‘dopuštenost’ spolnih sjedinjenja u ispravnoj valorizaciji personalističke norme i integrativno obuhvaćenoj ljubavi koja je vođena odgovornom i ispravnom moralnom prosudbom; izložiti bez dvosmislenosti nauk Crkve o braku, prosvijetliti i oblikovati savjest, promicati stručnu suradnju i dati nov poticaj obnovi cjelokupnog obiteljskog pastorala.

Pred činjenicom predbračnih spolnih odnosa, kršćanska zajednica i odgojitelji trebaju ponuditi svoje razumijevanje i konkretni organizirani rad kroz dobru poduku i ispravnu in/formaciju mladih, a ne samo unaprijed osuđivati njihove izbore i aktivnosti. Potrebno je uvjerljivo naglašavati ljepotu i pozitivan pristup seksualnosti kroz iskrenu ljubav. Jedino ona čini da njeno potpuno iskazivanje ili njeno odricanje bude prihvatljivije, duhovna borba lakša, žrtvovanje radosnije. Takav pastoralni

---

⁶⁶ Usp. Hans Georg Ziebertz, *Moralerziehung im Wertepluralismus. Eine empirisch-theologische Untersuchung nach moralpädagogischen Handlungskonzepten im Religionsunterricht und in der kirchlichen Jugendarbeit zu Fragen der Sexualität*, Weinheim, 1990.

⁶⁷ Velimir Valjan, *Moral spolnosti ...*, 63.

pristup pomoći će ne samo bračnim parovima nego i samoj Crkvi da se ne shvaća kao institucija koja zadire u ljudsku intimu, nego da njezina vjera postane način življenja, oslonac, smisao života i vrelo moralnih vrijednosti.

SEXUALITY WITHIN THE THOUGHTS ON THE IDENTITY OF CHRISTIAN FAMILY

Summary

The youth have always been interested in the mystery of their physical and sexual growing. The curiosity about sexual growing has been a kind of a taboo in the family and religious environment. In the absence of information from the family and Church environment about physical changes and sexual maturity, the youth mainly rely on the information from the peers and inappropriate literature. The consequences of such an approach are: sexuality is reduced to corporeity; intensified promiscuity; relativization of institutional norms of behavior; growing propagation of autonomy and individual freedom, which damages the moral immunity.

These circumstances were a challenge, as the thirtieth unit of the Project "Christian identity and quality of marital and family life" is dedicated to premarital sexual relationships, and, consequently, we wanted to interpret them through socio-religious analysis, with accent on moral and catechetical approach in the context of the Project.

The results tend to imply that the position of sexual morality in contemporary permissive society has become, in some measure, individualized and relieved from institutional norms and sublimated repression. In that case, it has been reduced to sub/cultural genitalization and banal sexuality through depersonalized love, extirpated from its orientation to entire person. By the research, we have affirmed how hard it is to apply religious indicators to the youth beliefs, since they increasingly respect the chosen morality of selective Christian criteria. The range of approving the premarital sexual relationships has been changing depending on the socio-demographic indicators and religious identity.

If sexuality is to be correctly founded, it should be observed through the prism of personalistic norm and integrative love, and also morally directed by the family instructions and moral-

catechistic guidelines about sexual education. Only in this integration we can expect the formation of authentic Christian identity.

Key words: premarital sexual relationships, hypergenitalization of sexuality, family and Church upraising, moral-catechetical-pastoral directions of family education.